
TRAO ĐỔI

TÁC ĐỘNG CỦA KHOA HỌC VÀ CÔNG NGHỆ ĐẾN LĨNH VỰC LƯƠNG THỰC, THỰC PHẨM VÀ THỂ LỰC CON NGƯỜI VIỆT NAM

BIÊN QUỐC THẮNG*

Từ khóa: khoa học và công nghệ, thể lực, sức khỏe con người, lương thực, thực phẩm.

Ngày nhận bài: 10/12/2019; ngày gửi phản biện: 11/12/2019; ngày duyệt đăng bài: 10/2/2020.

Thể lực của con người được hiểu một cách chung nhất là sức mạnh, sức nhanh, sức bền, sự mềm dẻo, sự khéo léo, sức khỏe,... Thể lực là yếu tố không chỉ đảm bảo sự tồn tại, phát triển toàn diện của con người, mà còn là nhân tố giữ vai trò quyết định đến năng suất, hiệu quả của quá trình lao động, việc thực hiện các mối quan hệ trong cuộc sống. Thể lực của con người phụ thuộc vào rất nhiều yếu tố như: chế độ dinh dưỡng, môi trường sống, gen di truyền, chiều cao, cân nặng, hoạt động thể dục, thể thao,... Trong đó, chế độ dinh dưỡng rất quan trọng vì nó gây ảnh hưởng lớn đến thể lực của con người ở tất cả các giai đoạn của cuộc đời, dù ảnh hưởng đó có các mức độ khác nhau trong các giai đoạn khác nhau của vòng đời mỗi người. Song, chế độ dinh dưỡng lại phụ thuộc vào lương thực, thực phẩm mà con người sử dụng. Lương thực, thực phẩm là yếu tố quan trọng nhất tạo ra nguồn dinh dưỡng cần thiết cho thể lực con người. Tuy nhiên, hiện nay lương thực, thực phẩm được con người sử dụng hàng ngày đang phải chịu tác động hai mặt, tích cực và tiêu cực của việc sử dụng các thành tựu khoa học và công nghệ. Trong bài viết này, chúng tôi tập trung phân tích tác động đó ở 5 nội dung lớn, chủ yếu.

Thứ nhất, khoa học và công nghệ thay đổi phương thức sản xuất lương thực, thực phẩm, thanh toán nạn suy dinh dưỡng, đáp ứng nhu cầu cơ bản của con người, gia tăng khối lượng về lương thực, thực phẩm của quốc gia, cải thiện đời sống góp phần nâng cao thể lực, gia tăng tuổi thọ của con người.

Nếu như trước đây, khi khoa học và công nghệ của nước ta chưa phát triển, việc khai thác, cải tạo, mở rộng diện tích đất canh tác gặp rất nhiều khó khăn, hoạt động khai thác các nguồn lợi từ thủy sản năng suất thấp. Trong trồng trọt,

* TS.; Học viện Chính trị khu vực II, Tp. Hồ Chí Minh.

độc canh cây lúa là chủ yếu. Trong chăn nuôi, người dân thường sử dụng các con giống tăng trọng chậm, mức sinh sản thấp, khả năng chống chịu với dịch bệnh kém,... Khi đó, nguồn lương thực, thực phẩm cung cấp cho con người bị hạn chế và việc tăng năng suất, sản lượng không cao. Đây chính là một trong những nguyên nhân căn bản khiến nước ta, dù là nước nông nghiệp vẫn chưa đáp ứng đủ nhu cầu cơ bản của người dân mà phải nhập khẩu lương thực, thực phẩm từ các nước khác. Vì vậy, tình trạng đói ăn, suy dinh dưỡng diễn ra khá phổ biến; thể lực của con người Việt Nam yếu ớt, độ bền sức lao động kém, chiều cao thuộc nhóm thấp nhất thế giới (Lương Đình Hải, 2018).

Theo số liệu điều tra của Viện Dinh dưỡng, trong 3 năm: 1987, 1988, và 1989 tại 23 tỉnh, thành phố với 1.278 hộ gia đình cho thấy: “bữa ăn của nhân dân ta còn thiếu về số lượng, mới chỉ đạt 1.950 Kcal/1người/1ngày, so với yêu cầu là 2.300 Kcal, còn thiếu 15%. Số gia đình dưới mức 1.500 Kcal được liệt vào loại đói chiếm 17%, từ 1500 - 1800 Kcal vào loại thiếu lên đến 23%, cộng cả hai loại thiếu trên đến 40%, số người gầy ở nữ chiếm 38%, ở nam giới chiếm 62% và khoảng 40% trẻ em suy dinh dưỡng. Tỷ lệ thiếu vitamin A - một chỉ số tổng hợp vì sự đói nghèo ở nước ta cao gấp 8 lần mức quy định của Tổ chức Y tế thế giới”¹.

Trong những thập niên gần đây, khoa học và công nghệ của nhân loại nói chung, nước ta nói riêng đã phát triển mạnh mẽ, tạo ra các tiền đề, cơ sở quan trọng cho hoạt động sản xuất, tăng năng suất và sản lượng lương thực, thực phẩm. Dựa trên các thành tựu của khoa học và công nghệ, nhất là công nghệ cơ khí, công nghệ vật liệu mới đã tạo ra các công cụ, phương tiện sản xuất hiện đại; hay công nghệ sinh học với các loại giống cây, con mới cho năng suất cao, chất lượng sản phẩm tốt, có khả năng chống chịu với dịch bệnh tốt hơn, thích ứng tốt với những biến đổi của thời tiết, đã được đưa vào sản xuất đại trà; cùng với đó, diện tích đất canh tác ngày càng mở rộng, thể độc canh cây lúa từng bước bị phá vỡ, các hình thức sản xuất như thâm canh, tăng vụ, xen canh, gối vụ diễn ra khá phổ biến; hình thành các khu vực chuyên canh, các cánh đồng mẫu lớn, các hợp tác xã nông nghiệp, các khu sản xuất nông nghiệp công nghệ cao,... Số liệu từ Tổng cục Thống kê cho thấy, nếu như năm 1991, tổng diện tích đất trồng lúa ở nước ta có hơn 6,3 triệu ha, thu hoạch được 19,6 nghìn tấn lương thực; thì đến năm 2018 tăng lên hơn 7,5 triệu ha và thu hoạch về được 43,9 nghìn tấn lương thực. Những kết quả tích cực đó đã đưa Việt Nam từ một đất nước thiếu lương thực thì đến nay không chỉ đảm bảo nhu cầu lương thực của người dân trong nước mà còn xuất khẩu, đóng góp đáng kể vào tổng thu nhập quốc gia.

¹ Tạp chí Môi trường, “200 câu hỏi về môi trường”, (<http://tapchimoitruong.vn/pages/article.aspx?item=200-c%C3%A2u-h%E1%BB%8Fi-v%E1%BB%81-m%C3%B4i-tr%C6%B0%E1%BB%9Dng-40155>).

Việc ứng dụng các thành tựu khoa học và công nghệ vào sản xuất nông nghiệp đã đưa nước ta trở thành một trong những cường quốc về lương thực của thế giới, được ví như “dạ dày”, “nhà bếp”, “bàn ăn” của thế giới. Cũng chính việc gia tăng sản lượng các nguồn lương thực, thực phẩm đã đáp ứng nhu cầu của người dân, là tiền đề, điều kiện quan trọng để từng bước cải thiện thể lực con người Việt Nam. “Tuổi thọ trung bình tăng nhanh, đạt 73,4 tuổi năm 2016, cao hơn nhiều nước có cùng mức thu nhập bình quân đầu người. Tình trạng suy dinh dưỡng, tử vong bà mẹ, trẻ em giảm mạnh. Tầm vóc, thể lực người Việt Nam có bước cải thiện. Dân số đã có sự phân bố hợp lý hơn” (Đảng Cộng sản Việt Nam, 2018). Chính sự phát triển của khoa học và công nghệ là một trong những yếu tố quan trọng góp phần tăng sản lượng nguồn lương thực, thực phẩm - nhân tố hàng đầu đảm bảo việc nâng cao thể lực con người Việt Nam thời gian qua.

Sự phát triển mạnh mẽ của khoa học và công nghệ, kéo theo sự ra đời của các loại máy móc, nhà máy, xí nghiệp, hóa chất,... cũng đang bộc lộ một số mặt trái, ảnh hưởng tiêu cực đến hoạt động sản xuất lương thực, thực phẩm. Do chạy theo lợi nhuận cũng như hệ thống pháp luật, công tác kiểm tra, giám sát có lúc, có nơi còn thiếu khách quan, khoa học, thậm chí đang có sự chông chéo, mâu thuẫn,... đã tạo kẽ hở cho một số cá nhân, tổ chức trở thành thủ phạm trực tiếp hoặc gián tiếp, gây ra tình trạng ô nhiễm môi trường. Ô nhiễm môi trường không chỉ tác động trực tiếp đến thể lực, mà hoạt động sản xuất, chế biến lương thực, thực phẩm cung cấp cho con người cũng bị ảnh hưởng rất lớn. Do tình trạng ô nhiễm môi trường trên phạm vi toàn cầu nói chung, nước ta nói riêng đã dẫn đến các hệ quả như: trái đất nóng lên, mực nước biển dâng cao, bão, lụt, hạn hán,... diễn biến ngày càng phức tạp. Chính sự thất thường của thời tiết đã và đang làm cho hoạt động sản xuất lương thực, thực phẩm ở nước ta thời gian qua gặp rất nhiều khó khăn. Từ cuối năm 2015 đến đầu năm 2016, hạn hán tại Đồng bằng sông Cửu Long đã gây hậu quả nặng nề đối với hoạt động sản xuất nông nghiệp: “11/13 tỉnh thành buộc phải công bố tình trạng thiên tai; gần 500.000 hecta tổng diện tích lúa, hoa màu bị thiệt hại; trên 82.000 hecta đất nuôi tôm cũng bị thiệt hại; Vào thời gian cao điểm của đợt hạn mặn này, có đến 390.000 hộ thiếu nước sinh hoạt,... Tính đến hết tháng 5/2016, ước tính thiên tai đã gây ra thiệt hại gần 15.000 tỉ đồng. Tính riêng 5 tháng đầu năm 2017, hạn mặn tiếp tục gây thiệt hại 7.900 tỉ đồng cho khu vực đồng bằng sông Cửu Long². Hạn hán hiện cũng đang đe dọa nghiêm trọng sản xuất nông nghiệp và cuộc sống của người dân các tỉnh

² Trang Ly. 2017. “Chỉ 5 tháng gây thiệt hại 7900 tỉ đồng, đây là thứ đe dọa “nuốt gọn đồng bằng sông Cửu Long”, (<http://soha.vn/chi-5-thang-gay-thiet-hai-7900-ty-dong-day-la-thu-de-doa-nuot-gon-db-song-cuu-long-2017092613453446.htm>).

miền Tây, Nam Trung Bộ và Tây Nguyên. Việc quá lạm dụng các hóa chất trong sản xuất nông nghiệp cũng đang là một trong những tác nhân gây ra sự bạc màu, hoang hóa của đất đai. Tình trạng sâu bệnh, dịch bệnh làm hại mùa màng, cây trái làm cho năng suất, chất lượng hoạt động sản xuất lương thực, thực phẩm bị ảnh hưởng cũng có nguồn gốc sâu xa từ sự biến đổi khí hậu, sự ô nhiễm môi trường. Các hoạt động nuôi trồng, đánh bắt thủy sản, bên cạnh mặt tích cực như đã phân tích thì việc sử dụng các hóa chất, hay các chất nổ, xung điện,... không chỉ tận diệt nguồn lợi thủy, hải sản trong tự nhiên, nghề nuôi trồng thủy sản ở đầm, hồ, ao, ven bờ mà còn làm tồn dư dung lượng hóa chất trong cơ thể các loài thủy, hải sản gây ảnh hưởng đến sức khỏe người tiêu dùng. Mặt trái của việc sử dụng khoa học và công nghệ cũng tác động tiêu cực đến việc sản xuất lương thực, thực phẩm, làm cho vấn đề an ninh lương thực, thực phẩm trở thành vấn đề đặc biệt nóng, được sự chú ý nhiều của dư luận trong những năm gần đây. Lịch sử các quốc gia đều cho thấy rằng: nếu rơi vào tình trạng thiếu thốn, khan hiếm nguồn lương thực, thực phẩm, sớm muộn sẽ dẫn đến sự bất ổn về chính trị, xã hội, tiếp đó thể lực của con người sẽ bị giảm sút. Vì vậy, việc tận dụng những mặt tích cực, hạn chế những mặt tiêu cực của việc sử dụng khoa học và công nghệ đối với hoạt động sản xuất lương thực, thực phẩm được các quốc gia đặc biệt quan tâm trong giai đoạn hiện nay.

Thứ hai, khoa học và công nghệ thúc đẩy chế biến, gia tăng chất lượng, sự đa dạng, phong phú các chủng loại lương thực, thực phẩm, đáp ứng nhu cầu đa dạng và cao cấp của con người, góp phần nâng cao thể lực, gia tăng tuổi thọ.

Trước đây, khi khoa học và công nghệ chưa phát triển, nguồn lương thực, thực phẩm cung cấp cho con người thường tồn tại dưới dạng thô, có nguồn gốc từ một số chủng loại thực vật, động vật. Sự hạn chế đó không chỉ làm cho chất lượng cũng như giá thành các sản phẩm từ trồng trọt, chăn nuôi, đánh bắt ở mức thấp; mà còn gây khó khăn, cũng như gây nên sự đơn điệu, nhàm chán, thiếu sức hấp dẫn cho con người trong việc sử dụng, thưởng thức. Điều đó cũng là nguyên nhân làm cho hàm lượng dinh dưỡng cung cấp cho cơ thể con người bị hạn chế. Vì vậy, thể lực của con người cũng khó được nâng cao. Hiện nay, khi khoa học và công nghệ phát triển, một mặt, tạo nên các phương tiện, điều kiện thuận lợi hơn cho con người trong sản xuất, chế biến lương thực, thực phẩm; mặt khác, giúp cho con người tạo thêm các nguồn lương thực, thực phẩm mới phong phú, đa dạng hơn so với trước. Các nguồn lương thực, thực phẩm cung cấp cho con người ngày nay không chỉ có nguồn gốc từ động vật, thực vật; mà còn có nguồn gốc từ vi sinh vật hay các sản phẩm được chế biến từ các công nghệ mới,... Bên cạnh các loại lương thực, thực phẩm tươi sống, còn có các loại đã được chế biến sẵn, các loại sản phẩm đóng hộp, ăn liền, thực phẩm chức năng,... tạo ra sự tiện lợi cho con người trong

quá trình sử dụng, có thể đáp ứng mọi nhu cầu, sở thích, thị hiếu của mọi người, mọi lứa tuổi. Nguồn lương thực, thực phẩm ngày càng đa dạng, phong phú, tiện lợi sẽ là điều kiện quan trọng để nâng cao thể lực con người Việt Nam.

Khi khoa học và công nghệ phát triển, kéo theo đó là sự ra đời của nhiều loại máy móc, hóa chất, quy trình sản xuất, chế biến,... cũng đang gây ra những mặt trái của nó. Việc quá lạm dụng hóa chất trong sản xuất, chế biến, bảo quản lương thực, thực phẩm vượt các tiêu chuẩn quy định, trực tiếp hoặc gián tiếp đã gây ảnh hưởng xấu đến thể lực, thậm chí đe dọa đến tính mạng của con người. Chưa bao giờ vấn đề vệ sinh an toàn thực phẩm lại được đông đảo người dân nước ta đặc biệt quan tâm như hiện nay. Mặc dù đã có nhiều vụ việc vi phạm nghiêm trọng các quy định về vệ sinh, an toàn thực phẩm, được các cơ quan chức trách xử lý, thậm chí truy cứu trách nhiệm hình sự, song, xét tổng thể thực trạng vi phạm về sử dụng các hóa chất trong sản xuất, chế biến lương thực, thực phẩm vẫn chưa có nhiều chuyển biến theo chiều hướng tốt; trái lại, nó diễn ra ngày càng tinh vi và phức tạp hơn, đang hàng ngày, hàng giờ xâm hại đến sức khỏe, thể lực, thậm chí là tính mạng của con người Việt Nam. Theo kết quả khảo sát từ các chuyên gia y tế cho biết, hiện nay có ba nguyên nhân cơ bản làm tăng tỉ lệ ung thư ở nước ta, trong đó “thực phẩm bẩn đứng hàng đầu với khoảng 35%”³. Việc quá lạm dụng các thực phẩm tiện lợi, thực phẩm chế biến sẵn cũng đang gây ra cho con người những hệ lụy về sức khỏe, thể lực như: thừa cân, béo phì, cao huyết áp, tiểu đường, tim mạch,... Bên cạnh những mặt tích cực thì mặt trái của việc sử dụng khoa học và công nghệ đang là một trong những tác nhân cơ bản làm suy giảm thể lực con người Việt Nam do hoạt động sản xuất, chế biến, bảo quản lương thực, thực phẩm thiếu sự quản lý, kiểm định một cách chặt chẽ, khoa học. Vì vậy, phát huy các giá trị tích cực của khoa học và công nghệ phải đi liền với các biện pháp, cách thức nhằm giảm thiểu những ảnh hưởng tiêu cực để nâng cao thể lực con người Việt Nam là trách nhiệm của mỗi người dân chúng ta.

Thứ ba, khoa học và công nghệ hiện đại hóa việc vận chuyển, bảo quản, kiểm định nguồn lương thực, thực phẩm; tiết kiệm và nâng cao chất lượng, đáp ứng kịp thời và thích hợp với nhu cầu của con người Việt Nam về lương thực, thực phẩm, góp phần nâng cao thể lực và tuổi thọ.

Trong nền kinh tế thị trường, các nguồn lương thực, thực phẩm không chỉ đáp ứng nhu cầu của con người ở nơi trồng trọt, đánh bắt hay sản xuất, chế biến, mà nó còn phải đáp ứng nhu cầu của con người ở các vùng, miền vào các thời điểm khác nhau cả ở trong nước và ngoài nước. Trước nhu cầu ngày càng lớn và đa dạng, nếu có các phương tiện vận chuyển hiện đại, tiên tiến sẽ tạo điều kiện cho các nguồn

³ Thành An - Minh Khang. 2018. “Giành giật sự sống với ung thư - Bài 1: Sống trong sợ hãi!”, (<https://www.sggp.org.vn/gianh-giat-su-song-voi-ung-thu-bai-1-song-trong-so-hai-544285.html>).

lượng thực, thực phẩm đến với con người nhanh hơn, kịp thời hơn, chất lượng tốt hơn. Việc hiện đại hóa quá trình vận chuyển, bảo quản, kiểm định không chỉ giúp việc vận chuyển nhanh hơn, kịp thời với nhu cầu hơn, mà còn tránh được sự hư hỏng, giảm hàm lượng vi chất dinh dưỡng của các nguồn lương thực, thực phẩm, đảm bảo chất lượng tốt trong quá trình chế biến, vận chuyển, tích trữ. Nhờ các thành tựu khoa học và công nghệ mà nhiều loại phương tiện vận chuyển lương thực, thực phẩm không chỉ được hiện đại hóa, mà còn được đa dạng hóa đáp ứng nhu cầu đa dạng về vận chuyển, bảo quản, lưu trữ, và mang lại những kết quả tích cực: chống nhiễm khuẩn, giữ dinh dưỡng, đảm bảo chất lượng sản phẩm. Thời gian vận chuyển hàng hóa từ nơi sản xuất đến nơi phân phối, tiêu dùng ngày càng được rút ngắn đáng kể so với trước và từng bước đáp ứng được nhu cầu đa dạng của đại đa số người dân Việt Nam ở các vùng, miền. Việc đáp ứng đủ và kịp thời các nguồn lương thực, thực phẩm cũng là một trong những nhân tố quan trọng góp phần nâng cao thể lực của con người hiện nay.

Nhiều loại máy móc, vật dụng, hóa chất,... do khoa học và công nghệ tạo ra như: các thiết bị đông lạnh, hút chân không hay sử dụng tia phóng xạ, tia cực tím,... không chỉ giúp con người lưu giữ được các nguồn lương thực, thực phẩm lâu hơn, xử lý các loại vi khuẩn xâm nhập; mà còn giúp cho các nguồn lương thực, thực phẩm giữ được màu sắc, hương vị, kiểu dáng, kết cấu; và đặc biệt, các khoáng chất, các loại vitamin, hàm lượng dinh dưỡng trong các nguồn lương thực, thực phẩm không bị giảm sút hay bị mất đi, lương thực, thực phẩm không bị hư hỏng hay biến chất, không gây độc hại cho sức khỏe của con người,...

Bên cạnh đó, với việc sản sinh ra các loại máy móc, phương tiện kiểm định hiện đại còn giúp cho con người xác định chính xác được số lượng, trọng lượng, kiểm định được chất lượng, nguồn gốc xuất xứ, thành phần dinh dưỡng, khoáng chất, các thành phần hợp chất,... của các nguồn lương thực, thực phẩm. Ngày nay, nhờ khoa học và công nghệ, chỉ cần có điện thoại thông minh kết nối internet, là người tiêu dùng có thể biết được nơi xuất xứ, đánh giá được chất lượng, thời gian sử dụng của các loại lương thực, thực phẩm. Việc chủ động trong việc kiểm định chất lượng, số lượng các loại lương thực, thực phẩm một mặt tạo ra sự yên tâm, mặt khác còn giúp con người biết được chất lượng của từng loại sản phẩm để từ đó có kế hoạch sử dụng chúng một cách hợp lý, phù hợp với trạng thái sức khỏe của mình. Khi các nguồn lương thực, thực phẩm được kiểm định, được người sử dụng lựa chọn chính xác,... đồng nghĩa với việc cung cấp các dưỡng chất cho con người được đảm bảo, đó là tiền đề để nâng cao thể lực của con người.

Tuy nhiên, bên cạnh những mặt tích cực như đã phân tích thì việc sử dụng các dụng cụ, máy móc, quy trình, công nghệ hiện đại để vận chuyển, bảo vệ, kiểm định nguồn gốc, chất lượng các nguồn lương thực, thực phẩm lại phụ thuộc nhiều vào các chủ thể sử dụng. Trên thực tế, mặc dù đã được trang bị các máy móc,

dụng cụ, công nghệ tiên tiến, hiện đại, nhưng con người không biết hoặc không thành thạo cách sử dụng thì cũng không thể phát huy được các công dụng của chúng. Chính vì vậy, để bảo vệ sức khỏe, nâng cao thể lực, mỗi người cần linh hoạt, chủ động trong việc sử dụng đúng đắn các phương tiện vận chuyển, kiểm định các nguồn lương thực, thực phẩm nhằm đảm bảo nhu cầu phát triển của bản thân và gia đình. Mặt khác, mỗi người dân khi sử dụng các nguồn lương thực, thực phẩm cần nêu cao tinh thần cảnh giác, tránh tuyệt đối hóa việc kiểm định của máy móc, công cụ mà rơi vào việc thụ động kéo theo sự ảnh hưởng không tốt cho sức khỏe nói chung, thể lực nói riêng.

Thứ tư, khoa học và công nghệ phát triển, làm phong phú thêm tri thức đa dạng về lương thực, thực phẩm, nâng cao năng lực và sự chủ động lựa chọn sản phẩm hợp lý góp phần nâng cao thể lực của con người.

Con người vừa phải dựa trên những tri thức kinh nghiệm, vừa phải dựa trên những tri thức khoa học để sử dụng các nguồn lương thực, thực phẩm đúng cách, mang lại hiệu quả cao, góp phần nâng cao thể lực. Khoa học và công nghệ phát triển mang đến cho con người khối lượng kiến thức, thông tin về lĩnh vực này ngày càng phong phú hơn, đa dạng hơn, đầy đủ và chính xác hơn. Nhờ cách mạng khoa học và công nghệ, các phương tiện lưu giữ, truyền tải thông tin, tri thức hiện đại ra đời như: phát thanh, truyền hình, sách, báo chí, mạng xã hội,... đã làm cho kho tàng tri thức của nhân loại về việc sử dụng, bảo quản, chế biến các nguồn lương thực, thực phẩm không chỉ nhiều hơn, đồ sộ hơn, mà nó còn được lan truyền nhanh chóng và rộng rãi hơn trong đời sống xã hội. Khi con người, nhất là những người sản xuất, sử dụng, người tiêu dùng được trang bị các tri thức kinh nghiệm, tri thức khoa học trong việc sử dụng, bảo quản, chế biến các nguồn lương thực, thực phẩm sẽ giúp cho họ chủ động hơn trong việc tìm kiếm, lựa chọn, sử dụng các dưỡng chất cần thiết cho cơ thể, qua đó góp phần nâng cao thể lực của bản thân và giống nòi, gia đình.

Tuy nhiên, khoa học và công nghệ càng phát triển, đặc biệt là công nghệ thông tin, truyền thông và mạng xã hội,... thì việc sử dụng chúng về mặt tích cực để cung cấp thông tin về các nguồn lương thực, thực phẩm vẫn có thể có những tác động tiêu cực trong việc sử dụng các mạng xã hội, truyền thông trong việc cung cấp thông tin về các nguồn lương thực, thực phẩm. Nếu các phương tiện truyền thông phản ánh khách quan, chính xác, kịp thời sẽ cung cấp cho con người những kiến thức, sự hiểu biết cần thiết để từ đó giúp họ có sự lựa chọn, sử dụng hợp lý các nguồn lương thực, thực phẩm nhằm nâng cao thể lực của bản thân và gia đình, cộng đồng. Còn ngược lại, nếu các phương tiện truyền thông cung cấp các nội dung sai lệch, hoặc quảng cáo quá xa thực tế,... sẽ làm cho con người hoang mang trong việc lựa chọn nguồn lương thực, thực phẩm cung cấp cho cơ thể, từ đó kéo theo thể lực của bản thân, gia đình, cộng đồng bị ảnh hưởng. Trong những năm gần đây,

ở nước ta đã xuất hiện một số tin đồn thất thiệt về các nguồn lương thực, thực phẩm như: trứng gà, vịt làm bằng cao su, gạo làm bằng nhựa, nước mắm chứa hóa chất, tin thất thiệt về việc ăn nhiều bưởi bị ung thư, chổi quét cho rách rau như bị sâu ăn để người tiêu dùng tin là rau sạch,... Có thể nói, các tin tức dạng như vậy không chỉ gây thiệt hại về kinh tế cho doanh nghiệp, người sản xuất mà còn ảnh hưởng không nhỏ đến tâm lý của người tiêu dùng trong việc quyết định sử dụng lương thực, thực phẩm để nâng cao thể lực. Chính vì vậy, việc khoa học và công nghệ góp phần nâng cao dân trí, cung cấp kiến thức đúng đắn cho mọi người tiêu dùng, và người tiêu dùng “thông thái”, đủ trình độ, có bản lĩnh sẽ tiếp thu một cách có chọn lọc các thông tin về nguồn lương thực, thực phẩm để nâng cao thể lực của bản thân đang là yêu cầu cấp thiết trong giai đoạn hiện nay.

Thứ năm, khoa học và công nghệ góp phần tạo thêm việc làm mới, tăng thu nhập, đảm bảo nguồn lương thực, thực phẩm cho con người.

Khoa học và công nghệ phát triển không chỉ nâng cao năng suất, chất lượng, hiệu quả của quá trình sản xuất, mà còn tạo ra nhiều ngành nghề mới, nhiều cơ hội việc làm hơn cho con người. Trong những năm gần đây, dưới tác động của khoa học và công nghệ, nhất là công nghệ thông tin, một số ngành nghề mới ra đời đã mở ra nhiều cơ hội việc làm cho người lao động ở nước ta như: Bảo mật mạng, lập trình ứng dụng di động, lập trình game, lập trình thiết kế game 3D, lập trình thiết kế hiệu ứng hình ảnh và hoạt hình 3D (lập trình trong các ngành, lĩnh vực, công việc khác nhau,...). Dựa trên nền tảng của công nghệ thông tin, một số ngành kết hợp với nhau tạo ra những ngành, nghề mới như: Kỹ thuật thương mại, quản trị rủi ro, quản lý chất lượng công nghiệp - công nghệ kỹ thuật và y tế, quản lý hệ thống thông tin, tư vấn tài chính cá nhân, quản lý dự án khoa học môi trường - hàng không, Logistic, quản lý văn phòng cao cấp, tâm lý xã hội, tâm lý điều trị bệnh lý, thương mại điện tử, lái xe công nghệ,... Những ngành, nghề mới đó tạo nên những việc làm mới, thu nhập tốt hơn, làm cho năng suất lao động xã hội tăng, hiệu quả lao động của các ngành, nghề có liên quan cũng gia tăng.

Nhờ sử dụng các thành tựu hiện đại của cách mạng khoa học và công nghệ, người lao động Việt Nam ngày nay cũng có thể hoàn thành các công việc của mình mà không cần phải đến cơ quan, nhà máy để làm việc. Thậm chí, một số người có thể làm việc cho các tập đoàn, công ty đa quốc gia ngay trong nhà mình mà không nhất thiết phải đi ra khỏi Việt Nam. Khoa học và công nghệ còn giúp người lao động tiết kiệm thời gian, chi phí trong công tác tuyển dụng, quản lý nhân sự; tạo ra sự đa dạng, chủ động trong sự lựa chọn thời gian và hình thức lao động thích hợp. Có thể nói, chính những ngành nghề mới, cách thức tuyển dụng, quản lý và sử dụng lao động mới đã tạo ra nhiều cơ hội việc làm cho người lao động Việt Nam. Khi người lao động có việc làm, đồng nghĩa với họ có thu nhập. Đây cũng là điều kiện quan trọng để họ quan tâm đến các nguồn lương thực, thực phẩm chất lượng tốt, nhằm góp phần nâng cao thể lực của bản thân và gia đình.

Tuy nhiên, sự phát triển của khoa học và công nghệ cũng đang tạo ra thách thức không nhỏ đối với con người Việt Nam hiện nay. Trước hết, khoa học và công nghệ phát triển, yêu cầu của quá trình sản xuất đòi hỏi ngày càng cao về tay nghề, trình độ, tri thức, sự sáng tạo,... từ đó sẽ làm cho một số người không đáp ứng yêu cầu lao động sẽ bị thất nghiệp. Hiện đang có quan niệm cho rằng khoa học và công nghệ phát triển sẽ tạo ra các loại máy móc, phương tiện lao động tiên tiến, hiện đại như dây chuyền sản xuất tự động hóa, sử dụng rôbot làm thay con người ở một số công việc, công đoạn nên dẫn đến sự khó khăn trong tìm kiếm việc làm. Nhưng, thực tế lịch sử không hoàn toàn như vậy. Ngay khi kĩ thuật, công nghệ mới ra đời thì hàng loạt các ngành, nghề, chỗ làm việc mới cũng xuất hiện. Tất cả những tiến bộ của khoa học, kĩ thuật và công nghệ trong lịch sử đều không đưa đến thất nghiệp, ngược lại đều gia tăng của cải, nâng cao sức khỏe, kéo dài tuổi thọ, thúc đẩy phát triển con người. Tiến bộ khoa học, kĩ thuật và công nghệ trong lĩnh vực lương thực, thực phẩm cũng nằm trong xu thế như vậy⁴.

Sự phát triển mạnh mẽ của khoa học, kĩ thuật và công nghệ hiện nay đang mang đến những tác động tích cực cho lĩnh vực lương thực, thực phẩm, giúp thanh toán nạn suy dinh dưỡng, thay đổi phương thức sản xuất, chế biến sản phẩm, tiết kiệm, gia tăng số lượng, chất lượng, sự đa dạng, phong phú các chủng loại lương thực, thực phẩm, đáp ứng nhu cầu đa dạng và cao cấp của con người, giúp làm phong phú thêm tri thức về lương thực, thực phẩm, nâng cao năng lực và sự chủ động lựa chọn sản phẩm hợp lí, đáp ứng kịp thời và thích hợp các nhu cầu của con người, làm tăng thu nhập,... Tất cả những tác động đó đều góp phần trực tiếp nâng cao thể lực, gia tăng tuổi thọ cho con người. Những tác động tích cực là chủ yếu và quan trọng, vì thế việc sử dụng tích cực các thành tựu của khoa học và công nghệ hiện đại vào lĩnh vực lương thực, thực phẩm sẽ có tác dụng to lớn đối với việc nâng cao thể lực, sức khỏe và tuổi thọ cho con người. Đó cũng là trách nhiệm của các chủ thể xã hội, của nhà nước, của mỗi người dân.

⁴ Nhiều chuyên gia đã dự đoán, tại Việt Nam có khoảng “86% lao động ngành dệt may, da giày và 75% lao động ngành điện tử có nguy cơ bị máy móc tự động hóa thay thế” trong thời gian tới. “Cuộc chiến” giữa xe ôm, taxi truyền thống và xe ôm, taxi công nghệ hiện nay cũng được xem là làm “mất” việc làm. Với việc ứng dụng công nghệ trong vận chuyển hành khách, xe ôm công nghệ đã chiếm hầu hết các khách hàng của xe ôm truyền thống với giá cả rẻ hơn, tiện lợi hơn, chủ động hơn. Một số người lái xe ôm truyền thống buộc phải chuyển cách thức vận chuyển, một số không thích ứng được sẽ phải chuyển sang làm việc khác, hoặc là thất nghiệp. Như vậy, một số người sẽ thất nghiệp, hay thu nhập không đáp ứng chi phí của cuộc sống. Chi phí cho nguồn lương thực, thực phẩm đáp ứng nhu cầu của con người khó được đảm bảo. Lỗi đó không do khoa học và công nghệ mà do việc sử dụng, quản lí, thể chế và các chủ thể đã không theo kịp sự phát triển của khoa học và công nghệ. Mỗi người lao động phải không ngừng nỗ lực để nâng cao trình độ, chuyên môn nghiệp vụ, luôn năng động, sáng tạo trước các yêu cầu mới của quá trình lao động, sản xuất để có việc làm, thu nhập và nâng cao thu nhập; từ đó giúp con người có điều kiện cung cấp đủ nguồn lương thực, thực phẩm cần thiết để nâng cao thể lực của chính mình.

Điều quan trọng là cần có các chủ trương, chính sách thích hợp để thúc đẩy khoa học và công nghệ phát triển, nhất là công nghệ cao, công nghệ nguồn. Cần tạo các điều kiện thuận lợi để người dân, doanh nghiệp ứng dụng các thành tựu khoa học và công nghệ vào hoạt động sản xuất, kinh doanh và trong cuộc sống.

Có thể nói, các thành tựu khoa học và công nghệ không có tính tích cực hay tiêu cực, mà việc sử dụng chúng mới mang lại hệ quả tiêu cực hay hệ lụy tiêu cực. Điều này lại phụ thuộc vào các chủ thể xã hội vận dụng các thành tựu đó. Bởi vậy, Nhà nước và các chủ thể xã hội cần hoàn thiện hệ thống pháp luật, nâng cao chất lượng các cơ quan chuyên trách để giám sát, kiểm tra nhằm ngăn chặn kịp thời những tổ chức, cá nhân lợi dụng các thành tựu khoa học và công nghệ nhằm mục đích tìm kiếm lợi nhuận mà ảnh hưởng tiêu cực đến thể lực và sức khỏe của con người. Mỗi người dân phải tích cực, chủ động trong việc ứng dụng các thành tựu khoa học và công nghệ trong sản xuất, vận chuyển, kiểm định, chế biến,... để tăng số lượng, đa dạng chủng loại, nâng cao chất lượng các nguồn lương thực, thực phẩm. Mặt khác, phải năng động, sáng tạo, nâng cao tri thức, trình độ, kỹ năng để không chỉ đáp ứng với yêu cầu của quá trình sản xuất thời đại công nghiệp 4.0; mà còn biết tiếp thu một cách có chọn lọc những tri thức cần thiết về lương thực, thực phẩm và sử dụng chúng để nâng cao thể lực cho bản thân, gia đình và xã hội.

Tài liệu tham khảo

1. Thành An - Minh Khang. 2018. “Giành giật sự sống với ung thư - Bài 1: Sống trong sợ hãi!”, (<https://www.sggp.org.vn/gianh-giat-su-song-voi-ung-thu-bai-1-song-trong-so-hai-544285.html>”).
2. Đảng Cộng sản Việt Nam. 2018. *Nghị quyết số 21-NQ/TW về công tác dân số trong tình hình mới*. Hà Nội.
3. Đảng Cộng sản Việt Nam. 1999. *Pháp luật quản lý Nhà nước về lương thực, thực phẩm và an toàn vệ sinh lương thực, thực phẩm*. Hà Nội: Nxb. Chính trị quốc gia.
4. Jean - Paul Charvet. 2010. Kim Anh dịch. *Vấn đề lương thực thực phẩm trên thế giới - Nuôi dưỡng trái đất tốt hơn*. Tp. Hồ Chí Minh: Nxb. Trẻ.
5. Lương Đình Hải. 2017. “Cách mạng khoa học công nghệ và tác động của nó đến con người và xã hội Việt Nam”. Tạp chí *Nghiên cứu Con người*, số 5 (92).
6. Lương Đình Hải. 2018. “Cách mạng khoa học - công nghệ và sự phát triển con người Việt Nam nhìn từ góc độ sức khỏe”, Tạp chí *Nghiên cứu Con người*, số 5(98).
7. Trang Ly. 2017. “Chỉ 5 tháng gây thiệt hại 7900 tỉ đồng, đây là thứ đe dọa “nuốt gọn đồng bằng sông Cửu Long””, (<http://soha.vn/chi-5-thang-gay-thiet-hai-7900-ty-dong-day-la-thu-de-doa-nuot-gon-db-song-cuu-long-2017092613453446.htm>).
8. Tạp chí Môi trường. “200 câu hỏi về môi trường”, (<http://tapchimoitruong.vn/pages/article.aspx?item=200-c%C3%A2u-h%E1%BB%8Fiv%E1%BB%81-m%C3%B4i-tr%C6%B0%E1%BB%9Dng-40155>).